Sklep hrázděného domu 14. století v Nerudově ulici č. p. 211 na Malé Straně

Jarmila Čiháková

V roce 2003 byl proveden záchranný archeologický výzkum při rekonstrukci domu v Nerudově ulici čp. 211/III na Malé Straně v Praze 1 (**obr. 1**). Výzkum realizoval NPÚ, ú. o. p. v hl. m. Praze jako akci č. 8/03. Postupnými změnami projektu byly nakonec prohloubeny všechny původně nepodsklepené přízemní prostory včetně vyhloubení nového sklepa. Dokumentace těchto prací přinesla důležité údaje ke geomorfologii terénu a jejím změnám v průběhu pravěku. Pro dějiny gotického města poskytl důležité informace nález fragmentu zahloubené části stavení, zaniklého ke konci 13. století (**obr. 2**). Torzovitostí zachování však neposkytuje dostatek dat pro bližší charakteristiku. Vzhledem k tématu semináře je proto příspěvek věnován jinému z nálezů tohoto výzkumu, zbytkům sklepa, náležejícího k měšťanskému domu uvnitř hradeb královského Menšího Města Pražského (do poloviny 14. stol. Nové Město pod Hradem Pražským). Dům zanikl spolu s celým městem silným požárem v roce 1420. Identifikaci nálezové situace s požárem roku 1420 zprostředkovává vedle keramiky i mince Václava IV. ze zásypu sklepa (peníz se čtyřrázem z let 1384–1407 poškozený žárem, průměr 16 mm, Hásková č. 136, str. 47, určil M. Müller). Ačkoliv by se mohlo zdát, že posuzovaný objekt se již tématu semináře vymyká, není tomu tak, neboť mezi objeveným sklepem 14. století a objekty, označovanými jako „zemnice" 13. století, existují společné rysy.

obr. 1
Poloha záchranného archeologického výzkumu v Nerudově ulici čp. 211/III na Malé Straně v Praze 1.

Abb. 1
Die Lage der Rettungsgrabung in Nerudova-Gasse Nr. 211/III in Kleinseite in Prag 1.

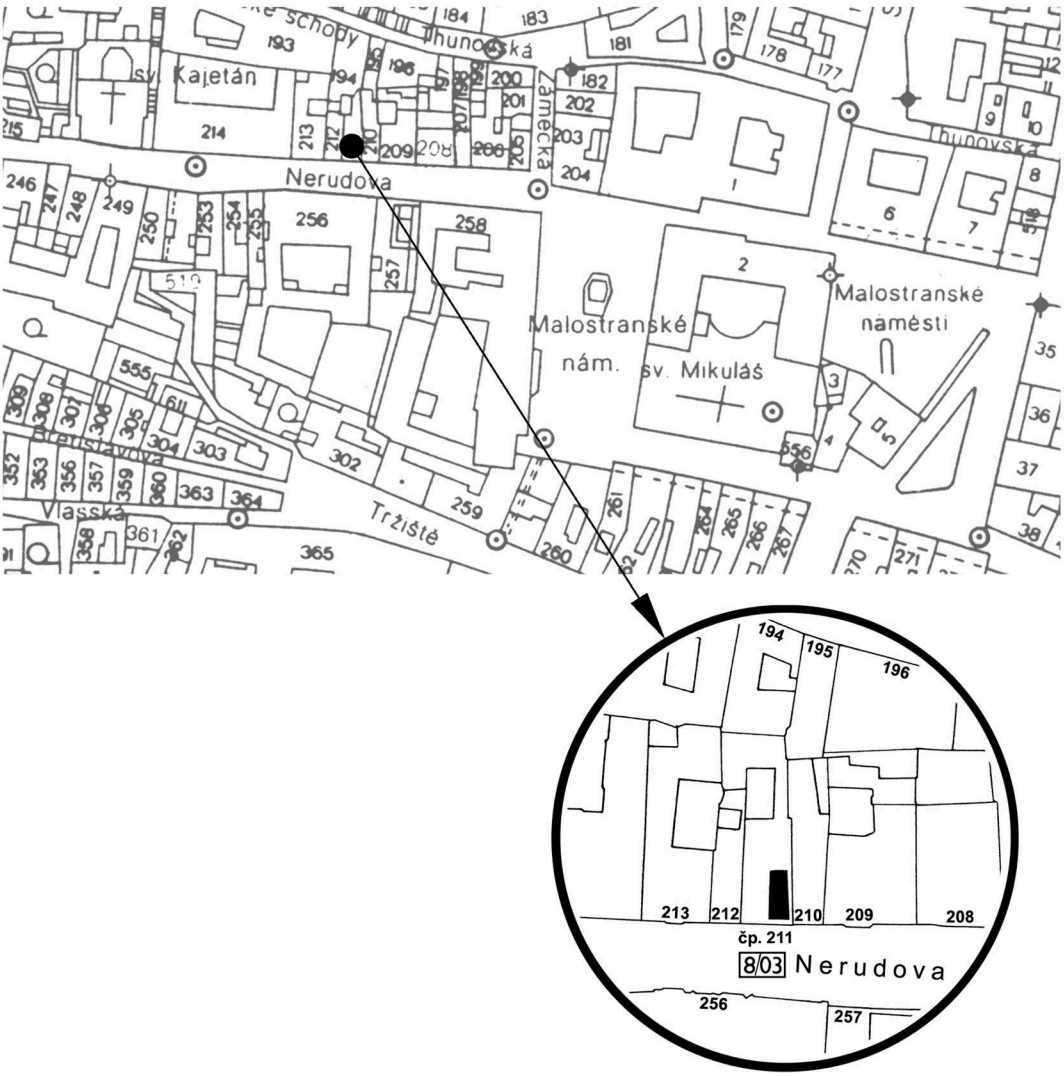

Pod podlahou jihovýchodní místnosti novověkého sklepa (povrch podlahy 208, 28 Bpv) zůstalo zachováno dno a 0,4–0,5 m z báze zásypu sklepní místnosti 14. století. Zastižený předhusitský sklep neměl zděné stěny, nýbrž náležel do okruhu dřevohliněného stavitelství. Zásyp byl prozkoumán plošným výzkumem a rozebírán pracovníky archeologického výzkumu po terénních vrstvách. Vyplňoval zapuštěný pravoúhlý objekt, odlišný od dispozice dnešního zděného sklepa, jenž dle J. Muka (Muk 1971, 21) vznikl ve 3. čtvrtině 15. století. Autorovu úvahu, zda snad zděná substrukce sklepa je starší než dispozice dnešního přízemí, nepochází již z doby předhusitské (ibid.), archeologický výzkum vyvrátil.

Z **půdorysu** zapuštěného objektu výzkum zastihl celou východní stěnu a části stěn severní a jižní (**obr. 3**). Délka objektu do hloubky parcely (osa ve směru S–J) činila cca 6,6 m, šířka objektu podél dnešní Nerudovy ulice (osa Z–V) byla větší než 5,61 m (pod západní obvodovou zeď sklepa zarážena pedologická sondýrka až do vzdálenosti 2,51 m). Proporce pozdější pozdně gotické zděné místnosti o rozměrech 11 × 3,1 m byly zcela odlišné. Hloubka objektu ve smyslu vertikálním byla minimálně 4,1 m (+x), neboť není vyloučeno, že úroveň terénu v době vzniku sklepa byla o něco vyšší než úroveň dodnes zachované výšky podloží (v průjezdu úroveň podloží 211,78 Bpv). Obrys zastižené partie předhusitského objektu nebyl získán v úplnosti, protože sklepem po celé délce procházel 0,8 m široký výkop pro kanalizaci, který mj. zničil jihovýchodní nároží sklepa 14. století.

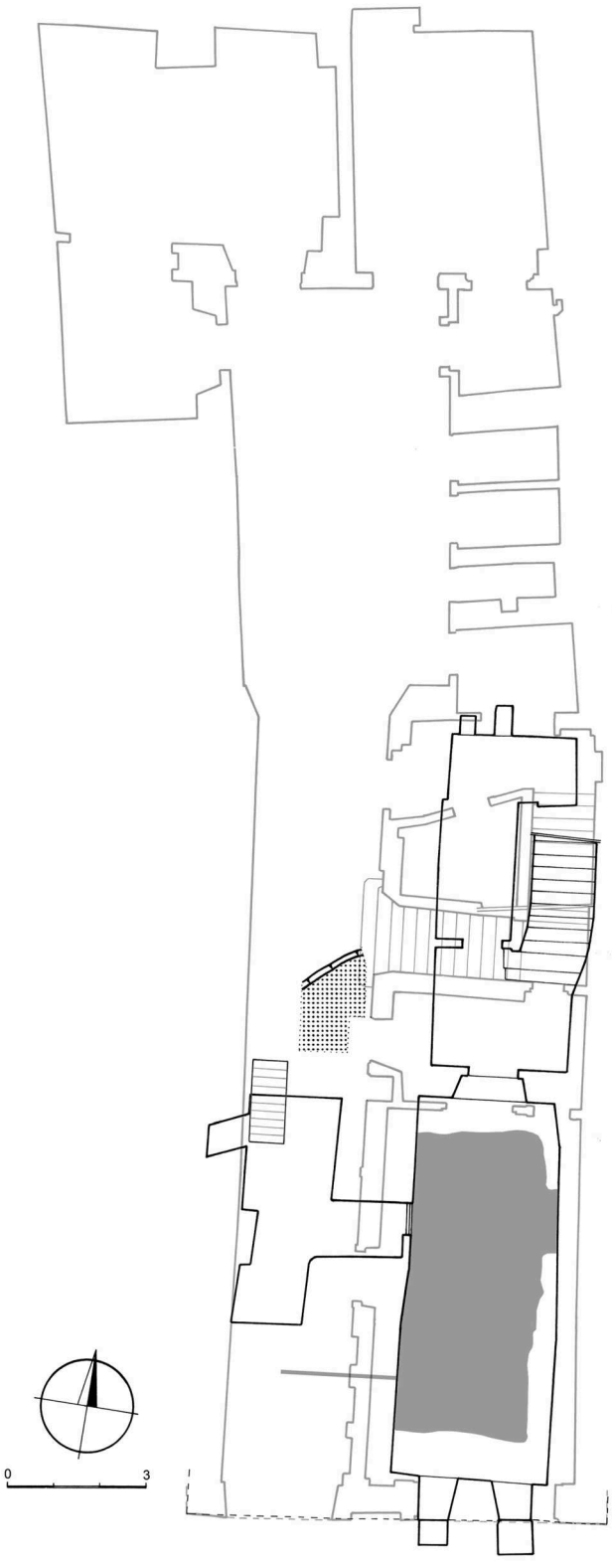

obr. 2
Půdorys suterénu domu čp. 211, tečkovaně: zahloubené stavení zaniklé ke konci 13. století, šedě: zachycený půdorys suterénu předhusitského hrázděného domu.

Abb. 2
Der Grundriss des Souterrains vom Haus Nr. 211. Punktiert: eingetieftes Gebäude, untergegangen zum Ende des 13. Jahrhunderts, grau: entdeckter Grundriss des Souterrains vom Fachwerkhaus aus der vorhusitischen Zeit.

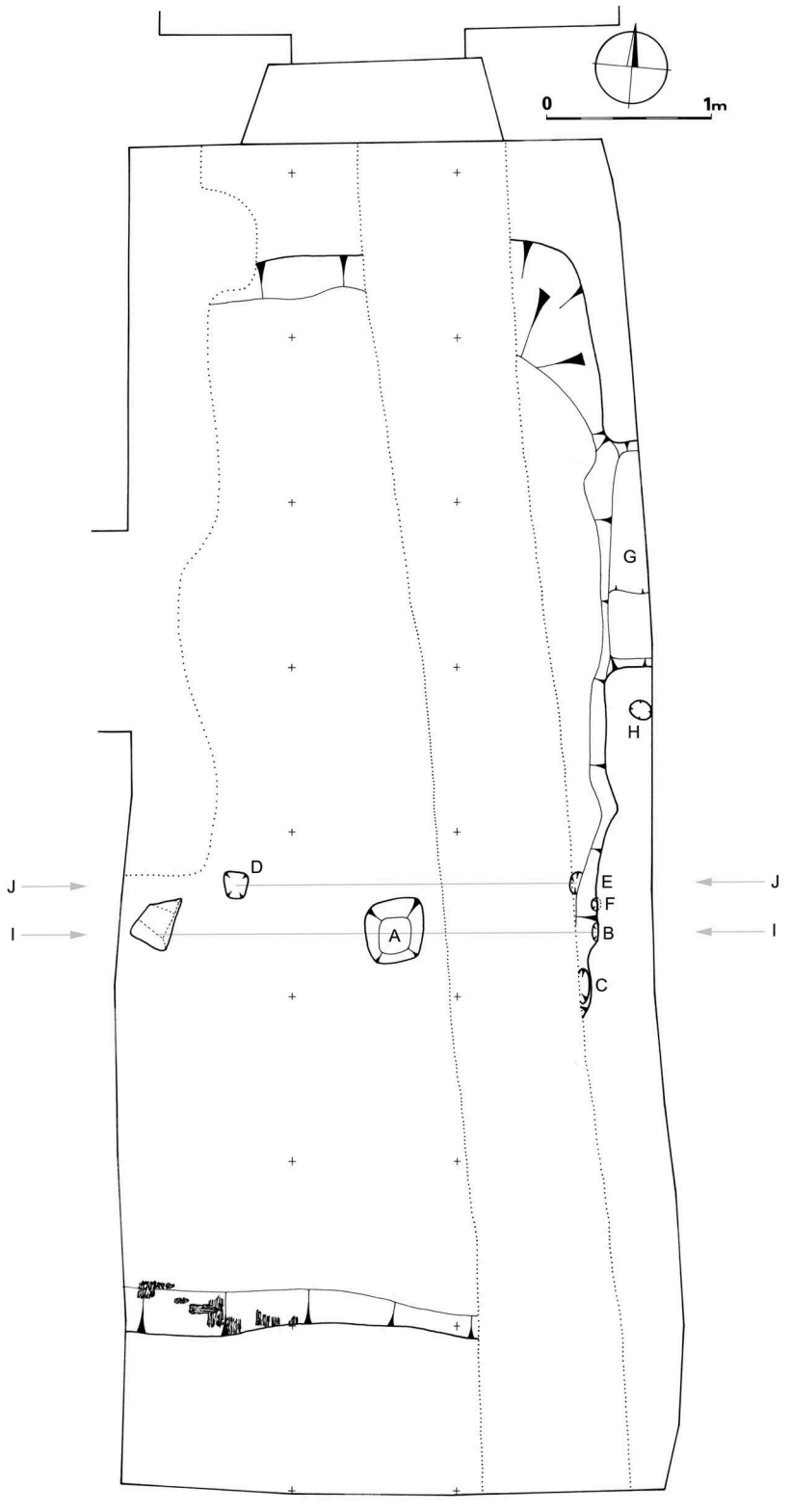

obr. 3
Půdorys suterénu předhusitského hrázděného domu s vyznačením konstrukčních prvků A–F, H a vstupní šíje G.

Abb. 3
Der Grundriss des Souterrains vom Fachwerkhaus aus der vorhussitischen Zeit mit der Bezeichnung der Konstruktionselemente A–F, H und der Zugangsrampe G.

Sklep byl vestavěn do stavební jámy, z níž výzkum zastihl kromě dna jen spodní partii **stěn výkopu**, které nebyly nějak pečlivě upravovaány. Často jsou vedle sebe ve stěně úseky svislé a šikmé (až do úhlu cca 120 stupňů), stěny nejsou rovné, ale různě zprohýbané. Ve dno přecházejí stěny obloučkem, který na celém obvodu není pravidelně stejný, nýbrž jeho poloměr se různě mění (**obr. 4**). V zastižené partii je nejpovlomější přechod stěny ve dno registrován v severovýchodním rohu, kde již není dolní hrana zřetelná vůbec a stěna se dnem vytvářejí široký mísovitý tvar. Základní rovina dna je ve směru severo-jižním cca vodorovná, ve směru západo-východním mírně svažitá k západu (proti svahu) v intervalu 207,70–207,66.

Dno výkopu, nejen že není zcela vodorovné, není ani ploché. Je členěno několika menšími jámami široce se rozevírajících trychtýřovitých tvarů s nepravidelnými oválnými obrysy a nápadně hladkými stěnami (**obr. 6**). Na dochovaném fragmentu dna nebyla v jejich rozmístění rozeznána žádná pravidelnost (**obr. 5**), jedna z jam je situována i bezprostředně podél severní stěny.

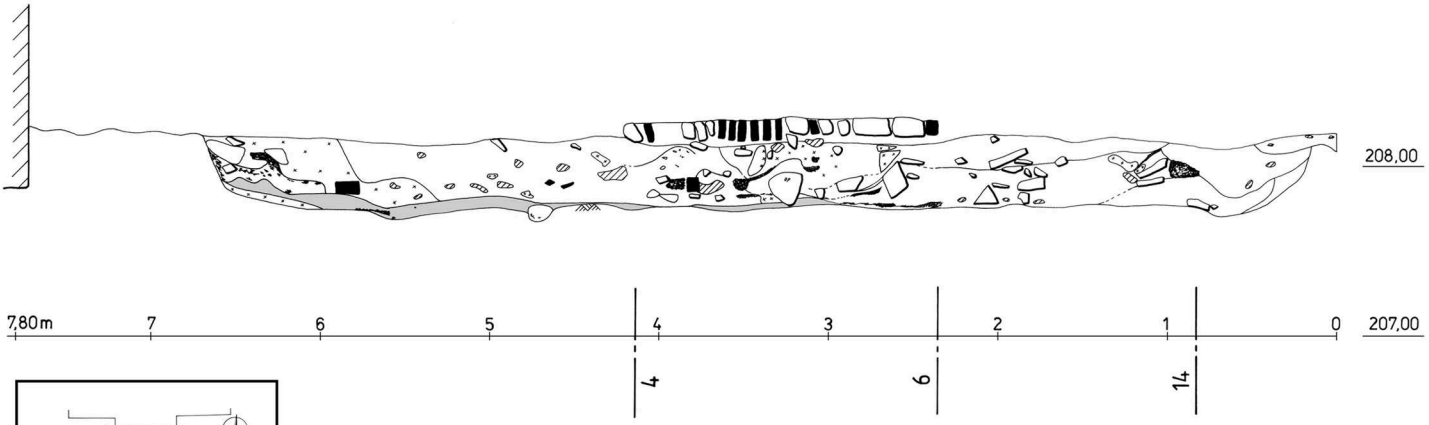

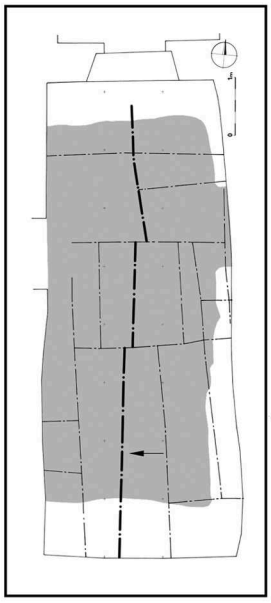

obr. 4
Podélný řez zkoumanou částí předhusitského sklepa.

Abb. 4
Der Längschnitt durch den erforschten Teil des Kellers aus der vorhussitischen Zeit.

Mimo široce rozevřených jam se ve dně uplatňují i sloupové jámy a jamky z konstrukce sklepa. **Konstrukce** předhusitského sklepa byla vesměs dřevěná, použití kamene je zcela výjimečné, doložené patrně jen ve funkci podložky sloupu. Zastižené stopy po svislých nosných konstrukčních prvcích byly na ploše zkoumané části půdorysu zastiženy jen v jediném pásu, shodně orientovaným s půdorysem (**obr. 3**). Osa pásu probíhá ve vzdálenosti cca 2,4 m severně od spodní hrany jižní stěny, tj. zhruba v jižní třetině délky místnosti. Tento pás interpretuji na základě 2 řad stop po celkem lehké, nijak nápadně bytelné konstrukci. Jižní řadu tvoří přibližně pravoúhlá jáma hluboká 0,15 m, v úrovni podlahy o rozměrech 0,38 × 0,38 m, u dna 0,2 × 0,2 m (**obr. 3: objekt A**), od níž 1,5 m na západ leží na podlaze plochý opukový kámen nepravidelného lichoběžníkovitého půdorysu 0,38 × 0,24 m (max. rozměry). Na druhou stranu – na východ, se ve vzdálenosti 1,2 m od jámy A linie jižní řady pásu protíná s poměrně strmou stěnou objektu. Přesně v místě křížení je drobná jamka o průměru cca 6 cm zapuštěná do stěny (**obr. 3:B**), se dnem na kótě 208,04, tj. 0,2 m nad dnem sklepa. Ve vzdálenosti 0,3 m jižně od drobné jamky B (niv. č. 51) je výrazná větší oválná jamka (**obr. 3:C**) také zapuštěná do stěny, ale hlubší (208,01).

Ze severní řady konstrukčního pásu, rovnoběžné s řadou jižní, je zachováno nepoměrně méně a konstruuji ji na základě dvou jamek, vzdálených od sebe 2,1 m (oddělených výkopem pro kanalizaci), z nichž jamka v prostoru byla přibližně pravoúhlá 0,14 × 0,16 m se svislými stěnami, hluboká 0,2 m (**obr. 3:D**). Jamka hluboká 0,1 m u východní stěny tvoří půlkruh o průměru 0,14 m s rovnou východní stěnou (**obr. 3:E**). Na rozdíl od zbývajících 3 jamek u východní stěny, jamka E není zapuštěna do stěny, ale jen do dna sklepa. Na jejím dně ležel přemístěným podložím s uhlíky vypodložený plochý opukový kámen. Popsané drobné jamky ve stěně musely hrát konstrukční úlohu, neboť ačkoliv jsem značnou část stěn předhusitského sklepního prostoru preparovala osobně, nikde jinde než v blízkosti pásu se sloupovými jamami A a D, jsem na žádné analogické jamky, zapuštěné do stěny nenarazila

Vzdálenost mezi popsanými dvěma řadami konstrukčních stop je 0,3 m. Přibližně ve středu této vzdálenosti je ve východní stěně poslední do ní zapuštěná jamka (**obr. 3:F**), ve které nemohla být dlouhá a svislá tyčovina, neboť jamka byla částečně zasunutá pod převis z podloží. Pravděpodobně sloužila pro provázání některých částí konstrukce. Interpretaci jámy A, jako sloupové jámy významné v konstrukci sklepa, dokládá i nález dvou zkřížených zcela prohořelých masivních dřev, která ležela na 0,1 m vysoké vrstvě požářiště překrývajícího jámu A. Původní tvar spálených dřev se nedal identifikovat, předpokládám trámy. Jejich rozměry 20 × 20 cm a 17 × 12 cm deformované požárem jsou jistě menší než rozměry původní. Mimo popsaný pás jiné stopy po kůlech nebyly na zastižené ploše sklepa zjištěny. Nároží bylo zastiženo jediné – severovýchodní, prokazatelně bez nárožního kůlu. V jeho blízkosti byl zastižen fragment jamky s povlovnými stěnami, hluboký 0,16 m, porušený kanalizací, který interpretuji jako okraj trychtýřovité jámy.

Stěny místnosti byly dřevěné. Dlouho se úpravu stěn nedařilo rozeznat, až se mi na jižní stěně podařilo vypreparovat systém stop po zuhelnatělých svislých dřevech (**obr. 3**). Dochované zuhelnatělé zbytky byly silné max. 1 cm, jen na jediném místě se dochovala síla prkna 2 cm. Leží v rozestupech s mezerami 2–10 cm, při šířce pásů souvislých uhlíků 10, 10, 9, 8, 8, 8, 4 a 5 cm. Ve výšce 25 cm nad dnem místnosti ležel přes prkna vodorovný trámek, z jehož rozměrů zbyl průřez 4 × 11 cm. Úsek stěny, na níž se tento zuhelnatělý systém dochoval, byl poměrně svislý a prkna, někde dost zprohýbaná, byla často přitisknuta přímo na stěně. V místech, kde byly ve stěně nerovnosti, byly tyto zcela zaplněny požářištěm. Tato skutečnost dokládá, že v době požáru nebyl prostor mezi dřevěnou stěnou a stěnou výkopu nijak vyplněný či utěsněný, naopak zůstal zcela volný. Sypký propálený materiál se dostal za spálenou dřevěnou stěnu, odkud ji asi svým tlakem vytlačoval, jak naznačuje naprostá ojedinělost zachování intaktních zbytků stěn. Mimoto uhlíky křehkých zbytků obvodové dřevěné stěny, různě zdeformované,

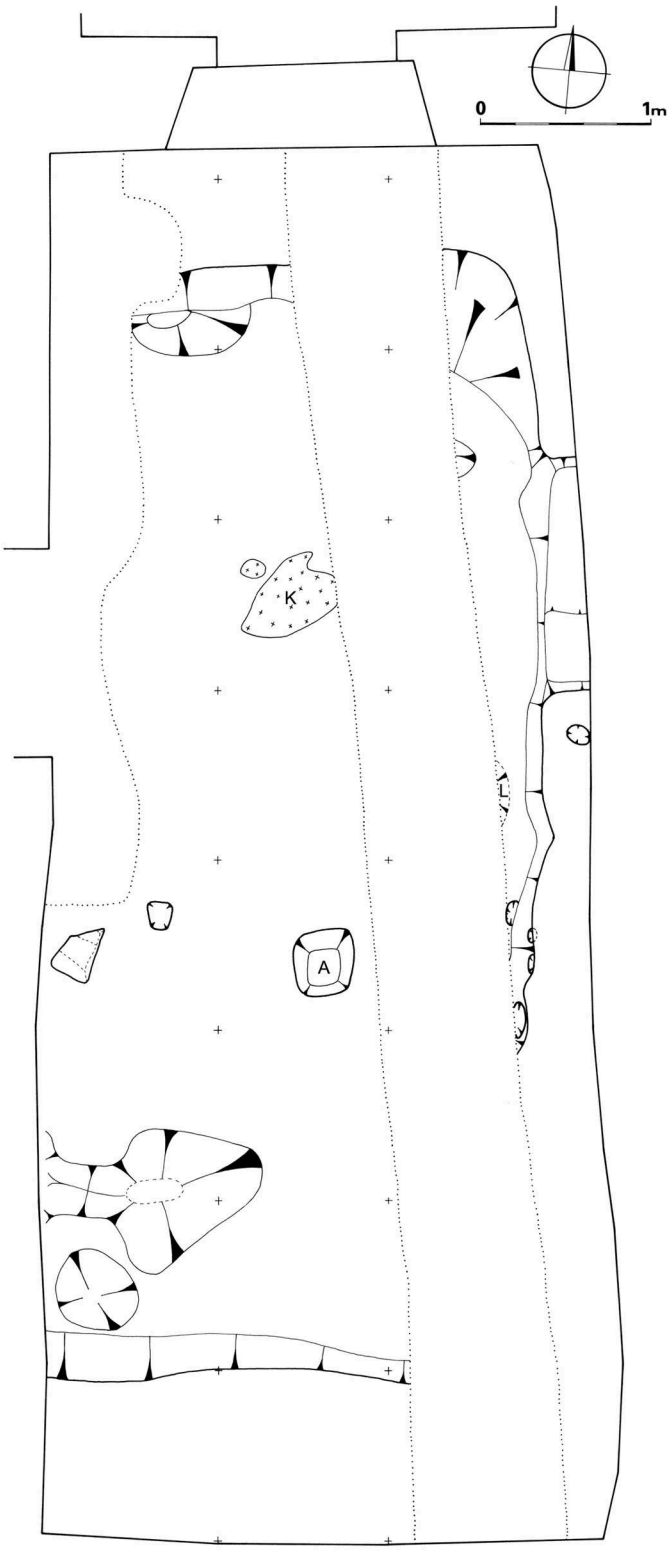

obr. 5
Půdorys suterénu předhusitského hrázděného domu s vyznačením propáleného místa K a objektů zahloubených do jeho podlahy.

Abb. 5
Der Grundriss des Souterrains vom Fachwerkhaus aus der vorhussitischen Zeit mit der Bezeichnung der durchgebrannten Stelle K und der in dessen Boden eingetieften Objekte.

ze všech stran (zejména zespodu a zezadu) obklopené požářištěm, mohou být pokládány za součást zásypu objektu a jejich primární uložení a konstrukční funkce nemusí být rozeznány. (Jako se mi stalo v osobně rozebírané části východní stěny, kde teprve po odkryvu jižní stěny vyvstal smysl a důležitost mezi mazanicí nalezených velkých uhlíků ve výšce obdobné vodorovně loženému trámku ze stěny jižní). V závěru výzkumu byly vypreparovány slabé otisky dalšího, vodorovně loženého dřeva také na východní stěně nad jamkou C.

V dochované části půdorysu se podařilo zastihnout i **vchod** do sklepní místnosti. Na ploše cca 0,3 m širokého pásu odkopaného podloží mezi různoběžnými východními stranami předhusitského a pozdně gotického sklepa bylo registrováno 1,4 m široké snížení povrchu (**obr. 3:G**), od jihu nižší o 0,15 m, od severu o 0,12 m. (Při podezdívání byla pod základovou spárou zjištěna vyšší kóta podloží – 208,24, než pod kamennou dlažbou recentního sklepa a rozdíl v úrovních se tak od jihu zvýšil na 0,2 m.) Povrch sníženého místa byl dvoustupňový (rozdíl 3 cm), plochý a mírně se skláněl k západu z výšky 208,04 na 207,98. Na povrchu ležela směs nesoudržné malty a chaoticky rozložených velkých uhlíků (nepodařilo se najít žádné souvislé dřevo), překrytá vrstvou 47 a nad ní sytě červenou kompaktní vrstvou nesoudržného sypkého popela či zcela jemného prachu z mazanice (vr. 20). Zatímco na sníženině bylo zastiženo neporušené zvrstvení, na zbytku plochy vně sníženiny bylo podloží překryté ložem dlažby nynějšího sklepa, v němž tvořil materiál požářiště sice výrazný podíl, ale vždy ve směsi. Další okolností, datující vznik snížené plochy před stavbu dnešního sklepa a před požár 1420, je fakt, že ačkoliv lože subrecentní podlahy končí u obvodových zdí sklepa, báze souvrství z výplně sníženiny pokračovala dále pod východní obvodové zdivo už mimo rozsah dnešní místnosti.

Protože lokalita leží na prudkém severojižním hradčanském svahu a nebylo v této fázi výzkumu ještě zřejmé, v jaké hloubce pod tehdejším povrchem se nacházíme, věnovala jsem se podrobně i povrchu podloží v okolí objeveného stupně. Bylo značně zdeformované jamkami po uložení křemencových kamenů různých velikostí, z nichž byla vyskládána dnešní dlažba. Mezi nimi byla svou pravidelností a výplní nápadná kruhová jamka o průměru 0,12 m se svislými stěnami, z nichž zbylo 0,07 m výšky, se zcela plochým dnem (208,12), vyplněná čistým požářištěm, což ji odlišovalo od všech ostatních prohlubní, v nichž byl přimísen i hlinitopísčitý materiál lože subrecentní dlažby. Jamka (**obr. 3:H**) byla vzdálena 0,25 m od jižního okraje sníženiny a není vyloučeno, že je stopou po veřejích vstupních **dveří**. Na druhé – severní straně sníženiny nebyl její protějšek nalezen, ale v tom místě je dochovaný povrch podloží nižší (208,10) než je dno jamky na severní straně (důsledek hlubší konstrukce podlahy sklepa kvůli velkým kamenům), a proto nynější absence jamky na S straně sníženiny nemusí být odrazem původního stavu. Na základě výše uvedených argumentů interpretuji popisovanou sníženinu na východní straně předhusitského sklepa jako schod. Výška **stupně** činí u dolní hrany stupně 0,16–0,18 m, ve vzdálenosti 0,25 m od této hrany již převýšení činí 0,18–0,24 m. Z hlediska dnešní parcely směřuje eventuální schodiště východně už mimo její rozsah.

Nebyly nalezeny žádné náznaky konstrukce podlahy či nějaké „obyvatelné" **úpravy dna**. Přímo na dně ležela vrstva šedého modifikovaného podložního materiálu (vr. 2) s množstvím omítky a s ohořelými dřevy v mocnosti, která nevznikla před požárem 1420. Povrch vrstvy 2 je velmi nepravidelný, někde vytváří boule a vylučuje se s představou podlahy. Ohořelé zbytky prken jsou registrovány na několika místech (**obr. 7**). Všech 6 prken, ležících neorientovaně buď přímo na podloží nebo na bázi vrstev 2 a 7, je ohořelých na spodní straně, zatímco svrchní strana některých z nich je jen zetlelá. Tato skutečnost jednoznačně dokládá, že prkna nejsou zbytky intaktní podlahy, ale spadla v průběhu požáru. Vrstva 2 překrývá jednak čisté podloží dna výkopu pro sklep, jednak výplně trychtýřovitě rozevřených prohlubní, což dokládá jejich zaplnění už před požárem. Vedle výplní prohlubní byl materiál starší než vr. 2 nalezen jen pod plochým opukovým kamenem (patrně podložka sloupu), kde na podloží ležela tenká vrstvička materiálu, odlišného od vrstvy 2, která se nikde jinde nedochovala. Jediná z prohlubní ve dně, překrytá vrstvou 2, byla zaplněna čistými uhlíky (nepatrná prohlubeň východně od schodu), ostatní byly vyplněny buď tuhou hnědošedou hlínou s množstvím uhlíků velkých až 4 cm a s hrudkami podložního jílu (vr. 32), či lehkou kyprou hrudkovitou hnědošedou hlínou s občasným uhlíkem a červenou částicí (vr. 42, vr. 41 – zde navíc uhlík 7 × 5 cm). Výplně prohlubní neposkytly žádné údaje pro jejich interpretaci.

V jednom místě zastižené části sklepa byla objevena na povrchu podloží tvořícího dno předhusitského sklepa skvrna nepravidelného obrysu, velikosti 0,4 × 0,55 m, souvisle vypálená do hloubky 0,3–0,4 cm do cihlově červené barvy (**obr. 5:K**).

Na jejím povrchu neleželo žádné dřevo, ani propálená mazanice ani jiný materiál, který by mohl tuto změnu podloží způsobit. Střed **vypálené skvrny** je situován na plochém místě cca 2 m od severního okraje a 1,5 m od východního okraje výkopu pro sklep, přibližně uprostřed většího – severního prostoru vymezeného z jihu sloupovou jamkou D ze severní řady konstrukčních stop, od níž je střed skvrny vzdálen 2,2 m. V sousedství skvrny ležel na 1 cm silné vrstvě 2 zbytek fošny široké 26 cm, dlouhý 40 cm, pod jehož obrysem bylo také nalezeno několik menších propálených skvrn – v tomto případě není vyloučeno propálení od hořící fošny. V blízkosti severní trychtýřovité jámy byla v podlaze sklepa jiná skvrna, která však nebyla vypálená, ale skládala se z menšího množství cihlově červených nevytvrdlých částic, pod tlakem zapracovaných (zašlapaných?) do dna sklepa. Všechny ostatní nalezené propálené polohy byly sypké součásti zásypu.

Zničující **požár** musel být velmi silný. Jeho intenzitu dokládá do jasné cihlově červené barvy kompaktně vypálený blok (cca 24 × 14 × 12 cm) podložních svahovin (směs svahové hlíny s břidličnou drtí cca 2 : 1), dochovaný v místě řezu 9 jako součást zásypu. Naprosto spálené bylo křížení trámů nad jámou A, které se do zásypu dostalo ke konci vrstvení analyzovaného výškového intervalu zásypu, zatímco menší prkna na dně, spadlá hned na počátku zaplňování sklepa, byla často ohořelá jen z jedné strany. Na jižní ani severní stěně výkopu nezanechal požár tak výrazné stopy, jako na východní stěně vedle vchodu, kde bylo propálení stěny velmi silné. Horních 0,2 m z dochovaného zbytku stěny, vysokého 0,4–0,45 m, zde bylo vypáleno do výrazné cihlově červené barvy. Propálení okolního podloží bylo registrováno až do hloubky 0,2–0,4 m za stěnu výkopu sklepa.

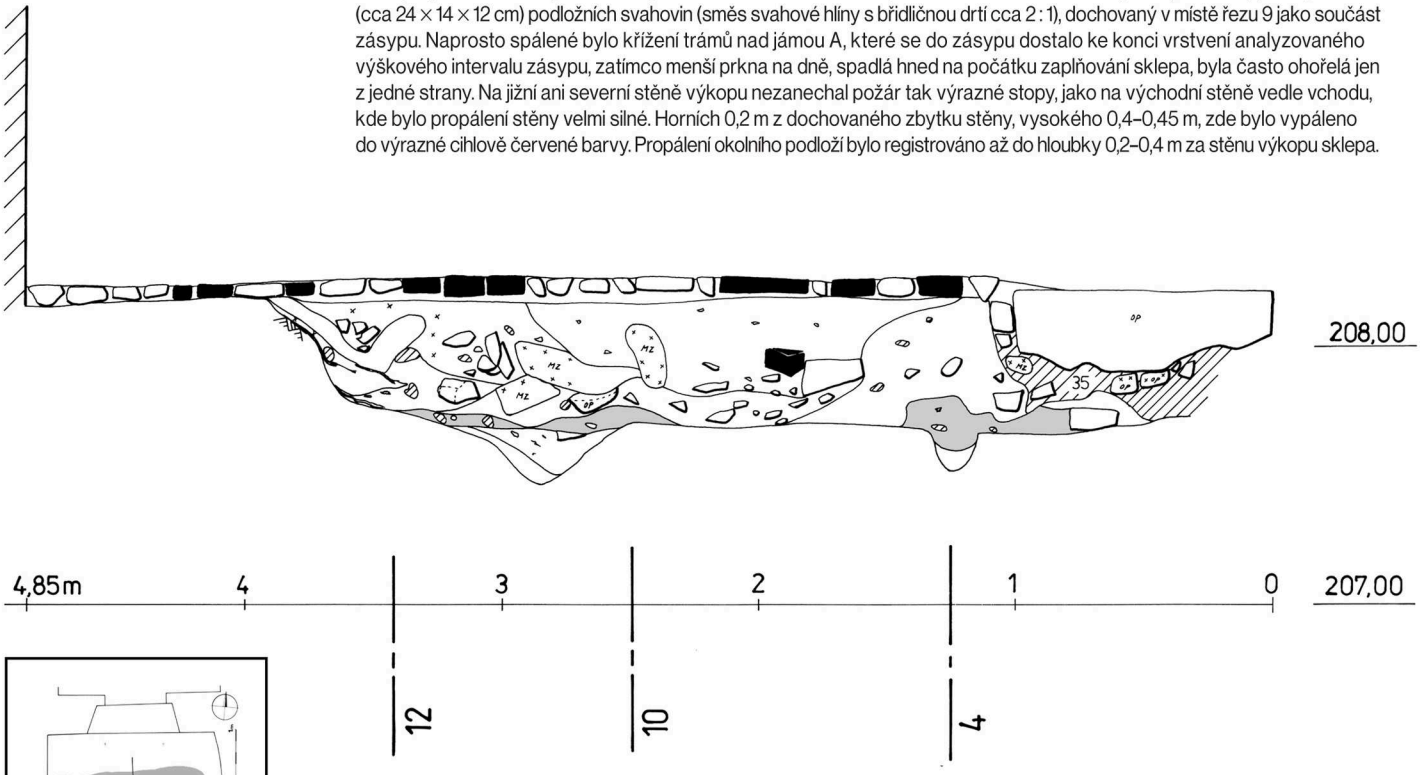

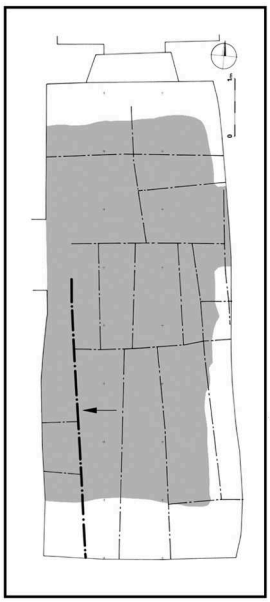

obr. 6
Příčný řez zkoumanou částí předhusitského sklepa.

Abb. 6
Der Querschnitt durch den erforschten Teil vom Keller aus der vorhussitischen Zeit.

Zásyp sklepa je výsledkem jedné akce, jak dokládá celková skladba stratigrafie s různě šikmým ukládáním vrstev. Ve stratigraficky spodních vrstvách zásypu je dominantní složkou modifikovaný podložní materiál (v němž jsou přimíseny uhlíky z požáru) ohořelá dřeva, velké ostrohranné opukové kameny, malta, kousky vypálené i nevypálené mazanice a hroudy popela. Tento typ zásypu vyplňuje severní část tehdejšího sklepa, v části jižní se projevuje jen ve formě vrstvy 2, překrývající ve výšce 0,02–0,1 m takřka celou podlahu. Stratigraficky mladší část zásypu je tvořena vrstvami s dominantním podílem materiálu požářiště – vysoký podíl cihlově červené vypálené mazanice v blocích, hrudkách i rozpadlé, hrudek malty, omítek, nevypálené mazanice v původní podobě žlutého cihlářského jílu („mazanicový jíl") a opukových kamenů. Oproti tuhému materiálu modifikovaného podloží ve stratigraficky starších vrstvách je pojivem mladších vrstev sypká hnědošedá hlína. Na základě rozdílů v obou částech zásypu lze soudit, že než po požáru došlo k úplné destrukci domu, uběhla nějaká doba, během níž se patrně s vodou do sklepa dostal materiál po ohni rozptýlený v okolí domu, včetně dřev a omítky. Pak teprve byl dům stržen (nebo se zbortil samovolně).

Výsledkem poznámek o technologickém postupu stavby je interpretace nalezených stop jako zbytků z plných prkenných stěn nekotvených do dna, ale provázaných blíže neznámým způsobem s pásem dvou řad sloupů v linii třetiny bližší k uliční frontě. Konstrukce postrádá základový věnec i nárožní stoupy, široce obloukovitá spojení stěny výkopu se dnem vylučují základový věnec či jiný ležatý prvek na dně. V podstatě si konstrukci sklepa představuji jako poměrně lehké bednění vestavěné do ne příliš upravované stavební jámy, propojené patrně až pod stropem sklepa s nadzemní konstrukcí . Tento stavební postup byl patrně ovlivněn přírodními podmínkami lokality – stěny stavební jámy, vykopané do jílovitých svahovin hradčanského ostrohu, byly nepoměrně stabilnější, než např. mohly být na písčitém Starém Městě Pražském. Požářiště za stěnami bednění a absence jakékoli svislé hrany ve výplni objektu dokládá, že až do zániku objektu zůstal prostor mezi stěnou výkopu a stěnou bednění prázdný. Otázkou však zůstává, jak byl tento prostor chráněn před povrchovou vodou.

Absence jakýchkoliv stop po ukotvení nadzemní konstrukce je překvapením. Nález kachlových kamen, propadlých do sklepa, jednoznačně dokládá přítomnost dalšího podlaží. Vzhledem k příslušnosti objektu k měšťanským domům královského města 14. století přímo pod Pražským hradem lze předpokládat, že sklep byl součástí minimálně jednopatrového domu, což spolu s krovem představuje objekt o minimálně 4 podlažích, z nichž 3 byla nadzemní. Předpoklad vysoké gotické hrázděné stavby se však ve zbytcích po konstrukci podzemního podlaží vůbec neprojevuje. Závěr, že obvodové zdivo stavby bylo založeno z přízemí vně obrysu sklepní místnosti, zatím postrádá analogie.

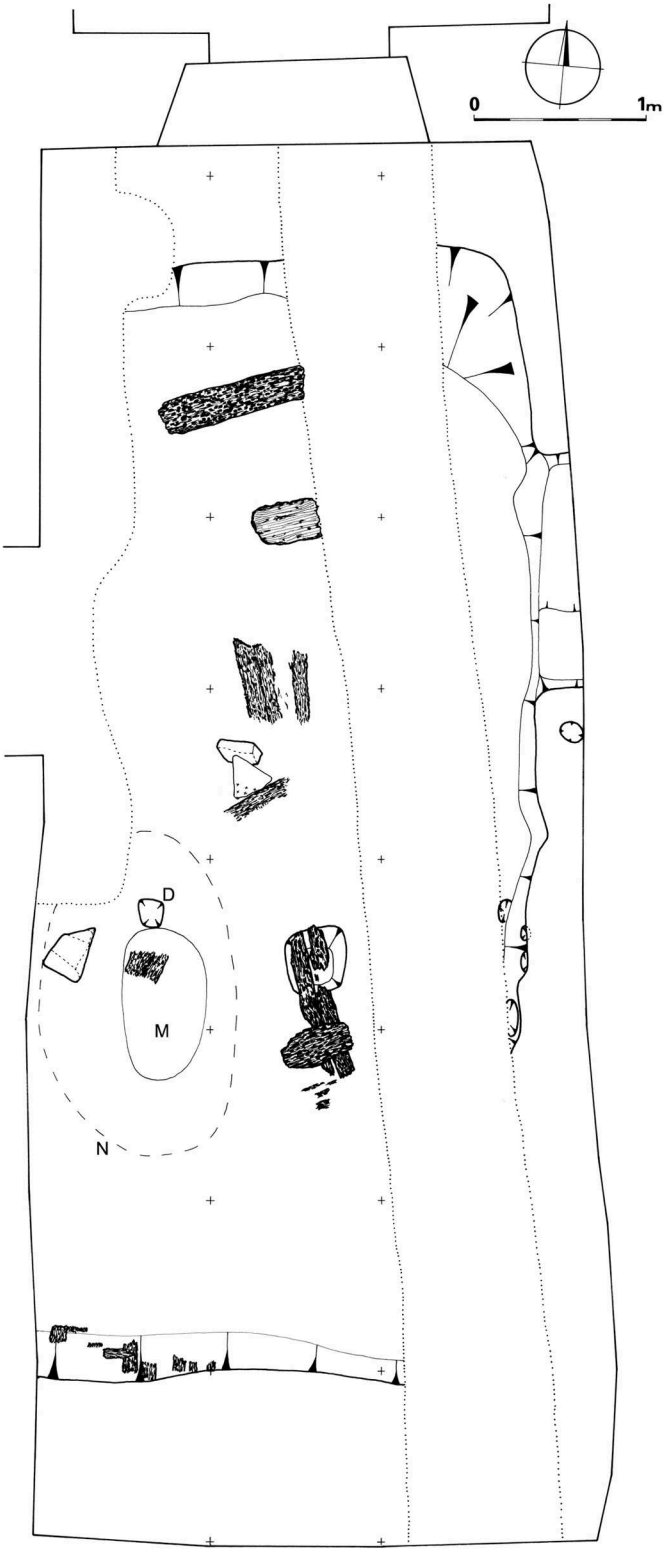

obr. 7
Půdorys suterénu předhusitského hrázděného domu s vyznačením polohy propadlých kachlových kamen M.

Abb. 7
Der Grundriss des Souterrains vom Fachwerkhaus aus der vorhussitischen Zeit mit der Bezeichnung der Lage vom durchgefallenen Kachelofen M.

Vnitřní konstrukce sklepa již s konstrukcí domu pravděpodobně souvisí, jak by dokládala poloha zmíněných propadlých kamen. Kumulace zlomků nádobkových kachlů s dochovaným pojivem ze žluté cihlářské hlíny, často na vnější straně kachlů do cihlově červena tvrdě vypáleným, byla nalezena v jižní třetině ve vzdálenosti cca 2,5–3 m od východní stěny objektu. Kachle ležely v hromadě žlutého „mazanicového jílu" (**obr. 7:M**) spolu s několika opukovými kameny a kusy cihel (výška 7 a 7,5 cm) loženými všemi směry, mimo žlutý jíl byly nacházeny ještě v okruhu do 0,3–0,6 m. Součástí destrukce kamen byl i zlomek pravoúhlého opukového 7 cm vysokého kamene, do poloviny výšky silně propáleného, s černým povrchem leskle patinovaným, který interpretuji jako kámen z topeniště nebo z podlahy pod dvířky do kamen. Svou polohou je destrukce ve žlutém cihlářském jílu („mazanicový jíl") spojena s pásem konstrukčních stop v jižní třetině sklepa. Zatímco vnější okraje jam A a D z pásu konstrukčních stop jsou vzdáleny 2,0–2,5 m od spodní hrany jižní stěny výkopu pro sklep, hromada žlutého nevypáleného mazanicového jílu s kachly ležela v intervalu 1,3–2,4 m od téže hrany. Přibližně shodné severní okraje sloupové jamky a destrukce kamen naznačují, že podpěra, kterou spatřuji v konstrukčním pásu, pokračovala i v přízemí a podpírala podlahu 1. patra v místech, kde těžká kachlová kamna stála.

Velké množství mazanice v nejrůznějším stavu dochování od kompaktních bloků po prach, někdy jen zčásti propálené, se kumuluje zejména v jižní třetině plochy sklepa, kde zřetelně dominuje. Některé bloky mazanice měly otisky po trámech. Soudím proto, že uliční průčelí domu bylo stavěno z hrázděného zdiva. V objektu byla použita vápenná omítka. Její velké množství je doplněno i několika případy mazanice s uhlazeným povrchem, aniž by bylo možné určit rozdíl v užití těchto dvou povrchových úprav (interiér – exteriér, exteriér přízemí – patro). Nápadný rozdíl mezi mazanicovou jižní výplní a hlinitokamenitou severní a zejména střední výplní sklepa nelze interpretovat. Opukové kameny ve střední třetině výrazně přesahovaly běžnou velikost kamenů v hrázděném zdivu a vytvářely destrukci s výraznými vzduchovými mezerami. Nevylučuji, že ačkoli průčelí bylo hrázděné, některá ze zdí domu mohla být částečně vystavena z kamenů pojených hlínou. Ačkoliv v obou typech zásypu byly hrudky malty, na žádném opukovém kamenu malta nebyla a bezpečně tak nebyla pojivem kamenné zdi. Způsob a místo aplikace malty nelze určit. Hodně malty bylo nalezeno spolu s omítkou na dně sklepa přímo pod stupněm vchodu.

Zkoumaný objekt bezpochyby náleží k vrcholně gotickým sklepům hrázděných domů. Pomineme-li jeho nezvyklou hloubku cca 4 m, nalezneme zde mnoho prvků, které ho spojují s archeologickým fenoménem 12.–13. století, který jsme si zvykli označovat jako „zemnice". Ať jsou to proporce rozměrů, absence úpravy podlahy, vypálená skvrna na dně, neinterpretovatelné prohlubně ve dně, vnější přístup, či občasná absence výrazné vnitřní konstrukce. Není vyloučeno, že znaky, které je spojují, naznačují i shodnou funkci těchto dvou typů vrcholně středověkých objektů.

Prameny a literatura

HÁSKOVÁ, J. 1991
Pražské groše (1300–1526), Praha.

MUK, J. 1971
Stavební historie domu Nerudova č. p. 211/III, Praha 1. Pasportizace SÚRPMO, Praha 1971, 21–23.

Resumé

Im Jahre 2003 wurde eine archäologische Rettungsgrabung anläßlich der Rekonstruktion des Hauses Nr. 211 in der Nerudova-Straße auf der Kleinseite in Prag 1 durchgeführt, wobei unter dem Fußboden des spätgotischen Kellers aus dem 15 Jahrhundert ein älteres Objekt entdeckt wurde. Es handelte sich um den untersten Halbmeter des Kellers eines älteren Fachwerkhauses, das 1420 einem großen Brand zum Opfer gefallen war; damals wurde während der Hussitenkriege die ganze Prager Kleinstadt (die heutige Kleinseite) verbrannt. Die Datierung des Untergangs des Objekts im Jahre 1420 bestätigt auch der Fund einer brandbeschädigten Münze Wenzel des IV.

Der Artikel konzentriert sich auf die Beschreibung der Einzelteile des Kellers. Daraus ergibt sich, daß der Keller des Fachwerkhauses aus dem 14. Jahrhunderts und die Wohngrube aus dem 12.–13. Jahrhundert einige gemeinsame Züge aufweisen, nämlich die Proportionen (der Keller des Fachwerkhauses ist 6,6× grösser als 5,51 m), Eingang vom Außen (es wurde die letzte Eingangsstufe und wohl ein Grübchen nach dem Türstock entdeckt), die Abwesenheit der Fußbodenherrichtung (alle Bretter sind von unten verbrannt, während von oben nur vermorscht ohne Brandspuren, also beim Brand heruntergefallen), unregelmäßige trichterförmige Eintiefungen im Boden, deren Zweck nicht interpretiert werden kann, ein Brandfleck auf dem Fußboden. Von der Wohngrube unterscheidet sich der Keller aus dem 14. Jahrhundert durch seine Tiefe – ca 4 m. Von der Kellerkonstruktion wurden Holzverkleidung aus Brettern ohne Grundschwellen nachgewiesen. Es wurde nur eine Ecke entdeckt, ohne Eckpfosten. Zwei nahe Reihen seichter, kleiner Pfostengruben wurden in einem Streifen in dem der Straßenfront näheren Drittel festgestellt. Sie hingen wohl mit dem Kachelofen im Obergeschoss zusammen, der nach dem Brand bis in den Keller durchfiel. Die Konstruktionselemente des Hausfundaments richteten sich nicht in den Fußboden des untersten Stockwerkes, die Lastübertragung muß anders gelöst worden sein.

Die Hausfassade war offensichtlich ein Fachwerkbau, bei weiteren Umfassungsmauern ist die Anwendung des Pläuerkalksteins mit Lehmbindemittel nicht ausgeschlossen. Die Art und Weise der Anwendung des gefundenen Mörtels kann nicht bestimmt werden, seine Nutzung als Bindemittel der Steinmauer ist jedoch ausgeschlossen. Kalksverputz ist reichlich erhalten. Weil in mehreren Fällen auch Lehmbewurf mit geglätteter Oberflächenherrichtung entdeckt wurde, kann man nicht entscheiden, ob der Kalkverputz nur in Innenräumen vorkam, oder ob er auch die ganze Hausfassade bedeckte.

Die Ähnlichkeit der Merkmale des Fachwerkhauses und den Wohngruben erlaubt es, ihre identischen Funktionen anzunehmen.